

FATMA AYDEMIR

DŽINOVIA

Nevšedný zážitok hlbokých myšlienok
a bezohľadných citov.

FATMA AYDEMIR

DŽINOVIA

TATRAN

Z nemeckého originálu Fatma Aydemir: DSCHINNS,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG,
Mníchov 2022,
preložil Marián Hatala.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2023 ako 5427. publikácia
a 37. zväzok edície Svetová tvorba.

Vydanie I.

Knižnú väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Eva Melichárková

Jazykové redaktorky Marta Bábiková, Ivana Fábryová

Technický redaktor Peter Zentko

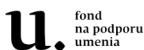
Sadzba AldoDesign

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

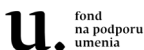
www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Preklad diela bol podporený z Fondu na podporu umenia.

The translation of this work was supported by
a grant from the Goethe-Institut.

All rights reserved.

Copyright © 2022 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, München

Translation © Marián Hatala 2023

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2023

ISBN 978-80-222-1486-5

PRE R.

... obrazy, ktoré sme nikdy nevideli, kým sme si
na ne nespomenuli.

WALTER BENJAMIN

OBSAH

HÜSEYİN

11

ÜMIT

23

SEVDA

67

PERİ

145

HAKAN

203

EMİNE

263

HÜSEYİN... VIEŠ, KTO SI, Hüseyin, keď zbadáš obrysy vlastnej tváre v lesknúcom sa skle balkónových dverí? Keď otvoríš tie dvere, vyjdeš na balkón a teplý vzduch ťa pohľadza po tvári, keď zapadajúce slnko žiari medzi strechami obytných blokov Zeytinburnu ako gigantický pomaranč? Pretrieš si oči. Možno, vravíš si, možno každá prekážka a každá nehoda v živote bola len preto, aby som raz stál tu hore a vedel: zaslúžil som si to. V pote tváre.

Počúvaš prvý večerný azán¹ na balkóne svojho bytu, svojho priestranného bytu 3 + 1 na štvrtom poschodí, na ktorý si robil a šetril bezmála tridsať rokov, za ten čas si vychoval štyri deti a svojej žene si zaistil síce skromný, no nikdy nie núdzny život. Tvoje dni plynuli v troch zmenách, Hüseyin, bral si všetky nedeľné služby, služby cez sviatky, nadčasy, pokúšal si sa získať všetky možné príplatky, aby si zabezpečil rodinu, aby si kúpil kopačky malému synovi, aby si splatil dlhy veľkého syna, aby si trochu peňazí odložil bokom.

A teraz si to konečne dokázal. Máš päťdesiatdeväť rokov a si vlastníkom bytu. Keď Ümit o pár rokov vyhodí školu a ty konečne opustíš Nemecko, túto studenú, bezcitnú krajinu, tu v Istanbule bude tento byt s tvojím me-

¹ azán alebo adán – zvolávanie na pravidelnú spoločnú modlitbu

nom pri zvončeku. Hüseyin! Konečne si našiel miesto, ktoré môžeš nazvať svojím domovom.

Užívaj si to, Hüseyin, načúvaj, ako hlasitá hudba z obchodov dolu na ulici odrazu stíchne a bude počuť už iba azán a klaksóny a hlasy miliónov ľudí, ktorí blúdžia ulicami a idú si za svojou prácou. Načúvaj škrekú čajok. Vdychuj sparný vzduch, plný zápachu výfukových plynov a spaľovaného odpadu, a pokojne ešte pár minút pozoruj hemženie dolu medzi domami, kým sa nepôjdeš pomodliť.

Pozri, naproti otvorila pobočku sieť reštaurácií Lahmacun, ktorú vlastní Ibrahim Tatlıses.

Predtým sa ti predsa jeho piesne páčili, obstaral si si jeho platňu, každý večer si si doma otvoril fľašu čierneho pšeničného piva, syčanie po uvoľnení vrchnáka vystriedalo šušťanie gramofónu, v úvode *Tükendi Nakdi Ömrüm*² znela bağlama³. Pamätáš sa, Hüseyin, pri tejto piesni si vyfajčil toľko cigariet, že tvoje telo sa v tej tesnej kuchyni na konci dlhej tmavej chodby stratilo v jedinom oblaku bieleho dymu. Ibo si ňa získal, lebo spieval o všetkých tých ľuďoch, ktorých nikto nepočúva, o chudobných a bezmenných a ťažko pracujúcich ľuďoch z vidieka, o takých, ako si ty, Hüseyin. A dostal ňa, lebo aj on odložil reč svojich rodičov ako zbytočné vrece plné okruhliakov.

Ale dnes ho už neznášaš, Ibo sa ti dokonca hnusí, keď každý piatok večer vo svojom televíznom programe hopsá a tliape a okukuje svoje brušné tanečnice, je to bezcharakterný chlap, ktorý dal na trhu v Urfe zastreliť obyčajného obchodníka, lebo ho nechcel obslúžiť. Aspoň tak to písali v novinách.

² Môj drahý, život sa skončil

³ hudobný nástroj podobný lutne

Nie, Hüseyin, to naozaj nie je človek, ktorého kazety by si chcel kupovať a počúvať. Navyše prešiel od ľudovej hudby k arabeskám, a ty si sa predsa dávnejšie zaprisahal, že nebudeš piť a fajčiť, no pri týchto arabeskách človek asi sotva vydrží bez alkoholu. A keby aj áno: čo ti ešte môžu dať piesne takéhoto človeka? Muža, ktorý bije vlastné ženy a ešte sa tým verejne chváli? Nič. Ale na Perihan a na Ümita a Hakana tá reštaurácia určite urobí dojem. Jedným slovom, patrí najslávnejšiemu človeku v krajine, a ty, Hüseyin, nebudeš môcť nič povedať, keď sa tam tvoje deti každý deň nahrnú a budú sa napchávať tými gebuzinami.

Naopak, ty im to jedlo ešte zaplatíš, pokojne sa budeš prizerať a tešiť, že im konečne môžeš dopriať, aby odteraz trávili každé leto v Istanbule, v tomto nádhernom meste, pre ktoré sa po stáročia viedlo toľko vojen a pretieklo toľko krvi, a zakaždým zbytočne. Lebo nikto nepochopil, že toto mesto si nepodmaní, nikdy. Mesto si totiž vždy nakoniec podmaní teba. A ty budeš iba ďalšou vrstvou prachu na zemi, pod nohami nových podmaniteľov so stále rovnakými túžbami, a Istanbul aj ich všetkých pojme, zhltnie a premení na prach, bude sa nimi živiť a naďalej rásť do ešte oslnivejšej nádhery.

Už keď si po prvý raz prišiel do Istanbulu, Hüseyin, vedel si, že sa sem jedného dňa vrátiš. Vtedy si pricestoval vlakom z dediny a tu v Istanbule si sa na týždeň ubytoval u príbuzných, prv než si sa autobusom a potom vlakom pobral do južného Nemecka, aby si si tam našiel prácu. Postavili ťa do radu k ostatným robotníkom, prekontrolovali vás takmer nahých, nakukli vám aj do spodkov. To bolo na jar v roku 1971.

Nemecko nebolo to, čo si plný nádeje očakával, Hüseyin. Dúfal si, že ťa čaká nový život, a ušla sa ti osamelosť, ktorá nikdy neznamená nový život, lebo osamelosť je slučka, nekonečné opakovanie tých istých spomienok v hlave, hľadanie nových rán v dávno stratenom ja, je to túžba za ľuďmi, ktorých sme nechali doma. Ale čo si mal robiť, Hüseyin? Nemohol si sa predsa jednoducho vrátiť do svojej dediny. Nuž si zostal a robil to, čo si musel robiť, aby mal tvoj príchod sem aspoň nejaký zmysel.

Ako ten čas plynie, Hüseyin! Za posledných dvadsať-osem rokov života si zarobil toľko peňazí, že v Turecku by sa ti o nich ani len neprisnilo. Zaslúžiš si ich, lebo si sa neodŕahoval ani od roboty, o ktorú nestál žiadny Nemec. Netušil si, že tvoje telo bude čoskoro a dlho pred dôchodkovým vekom také unavené ako nemecké hospodárstvo po páde komunizmu. V momente, keď sa obe vyčerpania prekryli a továreň zatvorili, si chcel ísť ako väčšina tvojich kolegov do predčasného dôchodku. Žiaľ, nedostal si osvedčenie, hoci chrbát sa ti po všetkých tých rokoch pri taviacej peci vykrivil dovnútra ako obrátené C a koleno ťa už po krátkej prechádzke príšerne rozbolelo.

Ale všetko je tak, ako má byť, Hüseyin. Veď z čoho by ste vtedy boli žili s tromi deťmi doma, s dôchodkom 900 eur? Z tvojich úspor? Hüseyin, bol by si sa zriekol tohto bytu v Istanbule len preto, aby si mohol oddychovať o pár rokov skôr, navždy by si bol zostal v Nemecku? Pravdaže nie, Hüseyin. Išiel si teda do inej fabriky, s nižšou hodinovou mzdou a menšími príplatkami, a predsa to stačilo, aby si ušetril na najpotrebnejšie a na prílepšenie k dôchodku. Dlhé roky si taval kovový šrot pri 1 500 stupňoch, takže skladanie kartónu už pre teba ani nebolo skutočnou prácou. Takto si drel ďalších päť rokov, Hüseyin, až

si napokon sám veľmi zdvorilo požiadal kartónového šéfa o rozviazanie pracovného pomeru. Vyšiel ti v ústrety a ty si mal konečne čas poobzerať sa po dákom byte v Istanbule. Čas znovu sa venovať svojej viere, ktorá už mnoho rokov tíško vädla ako nepolievaná kvetina. Mal si čas započúvať sa do seba a uzavrieť mier so svojimi démonmi. A keď budúci týždeň oslávíš šesťdesiatku, aj ty začneš konečne poberať dôchodok, Hüseyin. Hovorila tomu predčasný dôchodok, ale nič na ňom nie je predčasné.

Ako ten čas plynie! Ktovie, možno sa už nevrátiš do Nemecka, možno tu jednoducho zostaneš. Možno tu budú chcieť zostať aj Emine a deti, keď sem prídu a uvidia, ako pekne si byt pre nich zariadil. Ümit tu možno dokončí školu. Možno sa tu Perihan i Hakan zaľúbia a konečne uzavrú manželstvá. Hroziš sa tej predstavy, Hüseyin, ale prečo? Nebol si to ty, kto kedysi, zalamujúc rukami, chcel odviesť svoju najstaršiu dcéru Sevdu k mužovi, kto jej – sedemnásťapolročnej – dal kategoricky na výber? Vydáš sa za toho či tamtoho, rozhodni sa, ale jedného z nich si vezmeš a založíš si rodinu. Aspoň sa už nebudeme musieť starať o to, čo sa z našej Sevdy stane v Nemecku, z našej Sevdy, ktorá chce vždy priveľa od života a nikdy sa nespokojí s tým, čo má, s tým, čo môže dosiahnuť. Nebol to tvoj nápad, Hüseyin, Sevdu takto zabezpečiť? Nebol to tvoj nápad zničiť jej sny?

Ale Sevda, chudák Hüseyin, urobila, čo chcela, aj s dvoma malými deťmi to urobila. Čo to nevidíš? Teraz si robíš starosti o Perihan a Hakana, a pritom by si mal už dávno vedieť, Hüseyin, že tvoje obavy o deti ťa zriedkakedy priviedli k správnym rozhodnutiam. Áno,

usmievaš sa, Hüseyin, a veru sa aj môžeš, napokon je to šťastný deň, možno dokonca najlepší deň v tvojom živote.

Všetok nábytok je už tu. Chlapi ho rozostavili podľa tvojich predstáv, zrkadlo a ťažkú manželskú posteľ pre Emine a pre teba do najzadnejšej izby, vzorkované rozkladacie pohovky pre deti do dvoch malých spální. V obývačke stojí zdobený príborník z tmavého lešteného dreva, presne podľa Emininho vkusu. Si si istý, že sa jej bude páčiť.

Emine ľúbiš, odkedy si ju po prvý raz uvidel v susednej dedine. Práve si sa vrátil z vojenčiny, ešte trocha bláznivý, trocha zlomený, a odrazu pred tebou prechádzalo cez cestu so sklonenou hlavou mladé dievča, biele ako puk bavlníka. Hneď na druhý deň si požiadal o jej ruku, tetu, nie rodičov, tí vtedy už nežili. Teta sa snažila potlačiť úsmev, lebo nechcela ukázať bezzubé ústa, no očividne ju tešilo, že od tej chvíle bude krmiť o jeden krk menej.

Odvtedy ubehlo tridsaťtri rokov. A ty si Emine vždy ľúbil, viac než seba, aj tých osem rokov v Nemecku, a v tej diaľke si na ňu, opustenú, ustavične myslel a každú noc, keď si zaspával, si sa v polosne preniesol k nej. K vôni ružovej vody, ktorou si každé ráno potierala miesta za ušnými lalôčikmi, k jej koži, chladnej ešte aj pod dvomi hrubými posteľnými prikrývkami. Žiadna z nemeckých žien, s ktorými si sa počas tých ôsmich rokov stretával v krčmách pri rieke, nedokázala uhasiť tvoju túžbu po Emine. Naopak, čím viac si sa s niektorou z nich zblížil, tým mocnejšie si túžil po svojej Emine.

A potom si si ju s deťmi konečne smel priviesť, dlhé čakanie sa skončilo. Nastahovali ste sa do tmavého prízemného bytu v žltom vežiaku hneď vedľa fabriky, do

domu, kde bývali len Turci a Taliani a jedna stará ovdovela Nemka. Robili ste to najlepšie, čo sa dalo, deti ste poslali do lepších škôl, vo vlasti by to nebolo možné. Každému dieťaťu, či aspoň každému okrem Sevdy, ste dali všetko. Ale prvé dieťa je vždy experiment, čo narobíš, ľudia chybujú, a pri ďalších je to už lepšie, však, Hüseyin? Len pri prvom, pri úplne prvom.

A teraz opäť čakáš na Emine, Hüseyin, ibaže ona je tentoraz v Nemecku a ty si v Turecku. Na budúci týždeň príde za tebou s Perihan, Hakanom a malým Ümitom, ktorý má konečne letné prázdniny. Ty si naschvál letel skôr, aby si pripravil byt. Halime Baci, láskavá suseda zospodu, ti na nedeľu zohnala upratovačku, ktorá ešte raz všetko pekne obriadi. Pohľadom zabľúdiš do kuchyne, kam vedú druhé balkónové dvere. Ležia tam marhule zabalené do nového papiera, popoludní ti ich doniesla Halime Baci. Máš šťastie, že si natrafil na takú ochotnú a váženú susedu, Hüseyin, ani tu niečo také už dávno nie je samozrejmosť.

Azán síce utíchol, ale nič sa nestane, ak sa dnes budeš modliť o päť minút neskôr, Hüseyin. Otvoríš dvere, vojdeš do kuchyne, vybalíš ovocie a opláchneš ho vlažnou vodou. Balkónové dvere necháš otvorené, aby sa vytratil umelý pach nového nábytku. Marhule už začínajú zľahka kvasiť, také máš najradšej. Chutia sladko a je z nich takmer kaša.

Jednu marhuľu zješ, vzápätí ďalšiu. A práve chceš zamieriť do kúpeľne, Hüseyin, aby si sa pripravil na modlitbu. Práve si sa rozhodol, že lepkavé prsty si neumyješ v kuchyni, ale pôjdeš rovno do kúpeľne, kde si beztak budeš umývať ruky a tvár, a ramená, a hlavu, a uši a šiju,

a chodidlá; práve si urobil prvý krok z kuchyne na chodbu, keď vtom pocítiš ostré pichnutie v ľavom ramene.

Premýšľaš, či si neprecenil vlastné sily, keď si predtým chlapom zo sťahovacej služby pomáhal preniesť cez chodbu dve pohovky a tri postele, hoci tvoju pomoc s vďakou odmietli. Až také ťažké tie pohovky zase neboli. Bolesť nepoľavuje. Bodá. Znova a znova. Ako sekáčik, čo ti kúskuje telo, Hüseyin.

Studený pot ti obleje šiju, tvoje telo nepozná takýto druh bolesti. A náhle ti zovrie hrudník, akoby sa celá horná časť tvojho tela zvrátila, až je nakoniec malá ako gombík. Navzdory tomu sa udržíš na nohách, Hüseyin, stojíš, teraz už s rukami prekríženými cez prsia, akoby si objímal sám seba. A musíš si sadnúť. Urobíš dva kroky k obývačke, kde je nový jedáľenský stôl s novými čalúnenými stoličkami, ale pri tých dvoch krokoch sa ťa zmocní taká nevoľnosť, že radšej okamžite zamieriš do kúpeľne, no už to nestihnješ, tvoje telo sa ohne dopredu a všetko z teba vyletí rovno pred dverami do bytu, uprostred vlastnej chodby.

Rozkašleš sa, padneš na kolená a zakričíš tak hlasno, ako vládzeš, na susedu Halime Baci. Oboma rukami búšiš do dlážky, ale nevieš, či je tvoje búchanie vôbec počuť. Všetko sa s tebou točí, pohľadom zavadiš o kúsočky marhúľ na podlahe z dubového dreva. Tvoje skrčené telo sa pokúsi vzpriamiť, ale nejde to, Hüseyin, všetko je príťažké, všetkého je priveľa a je to príliš tesné, tvoj hrudník zovrú prudké krčce, a ako tak kričíš na Halime a pokúšaš sa vystrieť, stratíš rovnováhu a tvoje telo žuchne na dlážku rovno do zvratkov.

Zo všetkých síl dvíhaš hlavu hore, zakričíš, lapáš dych, znovu zakričíš a znenazdania počuješ hlas Halime Baci,

dolieha k tebe z domovej chodby a zospodu sa približuje plieskanie jej šlapiiek na kamenných schodoch. Bolesť v hrudníku na dve sekundy ustane, počas tých dvoch sekúnd sa ti akosi podarí zdvihnúť ruku, chytiť kľučku a otvoriť dvere, ale krče sa rýchlo vrátia, ešte prudšie, takú ostrú a strašnú bolesť si nikdy predtým necítil, kričíš, a znie to tak čudne, že ani ty sám nevieš, kto kričí, či sem tie výkriky neprenikajú zvonka, nie je možné, aby taký zvuk vychádzal z teba.

Nad sebou zbadáš podlhovastú, okrúhlu a vydesenú tvár Halime Baci. Nerozumieš, čo vraví, vidíš len jej zhrozenú a bledú a chvejúcu sa tvár. Ako zrkadlo, čo ti ukazuje, v akom stave si sa ocitol, Hüseyin.

Zrazu sa ti v hlave rozbrieždi: je koniec. Šlus. Dobojevané. Teda takto zomrieš. Vo vlastných zvratkoch, pozostávajúcich z kašovitého ovocia, v byte, o ktorom si celý život sníval. Skrátka, takto zomrieš, neuvidíš jas v Emininých očiach, keď sem po prvý raz vojde, ani mladistvé vzrušenie mladšej dcéry a obidvoch synov, nedozvieš sa, či sa im páči nábytok, ktorý si vybral, chaotické okolie a samotný Istanbul, poznajú ho predsa iba z pohľadníc a z jednej či dvoch krátkych návštev v detstve, a pravdaže – z televízie.

Vlastne tak ako ty. Prečo si sa rozhodol ísť práve do Istanbulu? Čo ty už vieš o tomto mieste? Naozaj si po ňom túžil, alebo je to len spomienka? Spomienka na tvoj útek z vlasti, na medzizastávku pred fabrikou? Spomienka na miesto, kde už nešlo o zabudnutie a ešte nešlo o zamestnanie. Miesto, kde si sa prvý raz nadýchol.

A ty chceš dýchať, Hüseyin, nechceš zomrieť, teraz nie, hoci si veriaci, hoci si vždy vravel, že budeš pripravený, kedykoľvek si po teba príde Azrael, možno, zide ti na um,